

Ольга БЕЛЕНКОВА,

д-р екон. наук, проф.

ORCID: 0000-0002-1142-5237

Віктор ПАЛАГІЦЬКИЙ,

аспірант

ORCID: 0009-0003-0661-4169

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ УЧАСНИКІВ БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ

У статті досліджено проблематику формування та впровадження системи антициклічних заходів зі стабілізації фінансово-економічного стану учасників будівництва в умовах циклічних коливань економіки. Обґрунтовано, що будівельна галузь належить до найбільш уразливих секторів економіки, оскільки поєднує значну капіталомісткість, тривалий інвестиційно-виробничий цикл і високу залежність від макроекономічної кон'юнктури. Це зумовлює необхідність розроблення системного підходу до управління фінансово-економічною стійкістю як на рівні будівельних підприємств, так і на рівні окремих інвестиційно-будівельних проєктів.

У роботі доведено доцільність ієрархічного підходу до антициклічного управління, який передбачає узгодження стратегічних рішень на рівні підприємства з операційними заходами, що реалізуються в межах конкретних проєктів. На рівні будівельного підприємства антициклічні заходи розглянуто як елемент фінансової, інвестиційної та ризикової політики, спрямованої на збереження платоспроможності, ліквідності, фінансової рівноваги та оптимізацію портфеля проєктів відповідно до фаз економічного циклу. На рівні інвестиційно-будівельного проєкту ці заходи конкретизуються у вигляді управління грошовими потоками, контролю кошторисної вартості, мінімізації проєктних ризиків, забезпечення календарно-мережевої стабільності та підтримання інвестиційної привабливості.

Запропоновано логічну модель узгодження антициклічних заходів за принципом «інвестиційно-будівельний проєкт → будівельне підприємство», що ґрунтується на вертикальній інтеграції управлінських рішень і наявності зворотних інформаційних зв'язків. Така модель дозволяє своєчасно коригувати параметри реалізації проєктів і структуру портфеля підприємства залежно від змін зовнішнього економічного середовища, знижувати ймовірність акумуляції фінансових ризиків і запобігати кризовим явищам у діяльності учасників будівництва.

Впровадження узгодженої системи антициклічних заходів сприяє підвищенню адаптивності інвестиційно-будівельної діяльності, зменшенню негативного впливу економічних спадів і формуванню передумов для забезпечення фінансової стійкості та сталого розвитку будівельних підприємств в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: економічна безпека; антициклічне управління; стратегічне управління; антициклічні заходи; циклічні коливання; будівельні підприємства; інвестиційно-будівельний проєкт; учасники будівництва; фінансова стійкість; економічна діагностика; зацікавлені сторони; фінансові параметри; фінансово-економічна стійкість; управління ризиками; грошові потоки; стратегічне управління; будівельний проєкт; будівельний девелопмент; стадія життєвого циклу; стабілізація розвитку.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена високою чутливістю будівельної галузі до циклічних коливань економіки, які проявляються у зміні ділової активності, інвестиційного клімату, доступності фінансових ресурсів і платоспроможного попиту. Будівництво традиційно належить до галузей із тривалим інвестиційним циклом, значною капіталомісткістю та підвищеними фінансовими ризиками, що посилює негативний вплив економічних спадів і криз на фінансово-економічний стан його учасників – замовників, підрядників, забудовників, інвесторів та фінансових установ.

В умовах періодичних кризових явищ, зумовлених глобальними та національними факторами (інфляційними процесами, коливанням валютних курсів, змінами кредитно-грошової політики, геополітичними ризиками), суб'єкти будівельної діяльності стикаються з проблемами дефіциту обігових коштів, зниження інвестиційної привабливості, порушення платіжної дисципліни та зростання ймовірності фінансової неспроможності. Це актуалізує потребу не лише в антикризових заходах реактивного характеру, а й у формуванні системного інструментарію випереджувальної стабілізації фінансово-економічного стану учасників будівництва.

Особливої ваги дана проблематика набуває в сучасних умовах трансформації економіки та відновлення будівельного сектору, коли необхідно забезпечити баланс між інвестиційною активністю, фінансовою стійкістю підприємств і соціально-економічними пріоритетами розвитку. Адаптація існуючих і розроблення нових фінансово-економічних інструментів (механізмів управління грошовими потоками, ризиками, структурою капіталу, партнерськими відносинами та державної підтримки) дозволяє зменшити вплив циклічних коливань і підвищити стійкість будівельних проєктів на всіх етапах їх реалізації.

Отже, дослідження інструментарію стабілізації фінансово-економічного стану учасників будівництва є своєчасним і практично значущим, оскільки спрямоване на розв'язання актуальних проблем забезпечення фінансової стійкості галузі, підвищення ефективності управління в умовах економічної нестабільності та формування передумов для сталого розвитку будівництва в довгостроковій перспективі.

Метою дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні системи інструментів стабілізації фінансово-економічного стану учасників будівництва в умовах циклічних коливань, спрямованої на підвищення їх фінансової стійкості, адаптивності та ефективності функціонування в періоди економічної нестабільності.

Аналіз джерел. Наведені наукові джерела [1, 5, 8] трактування формують теоретико-методологічне підґрунтя для розвитку концепції антициклічного управління у будівництві як системи цілеспрямованих управлінських впливів, спрямованих на пом'якшення негативних наслідків фаз економічного циклу та

забезпечення фінансово-економічної стійкості учасників будівельної діяльності. У межах цих досліджень антициклічне управління розглядається як необхідна відповідь на об'єктивну циклічну природу економічного розвитку та підвищену проциклічність будівельної галузі.

У працях, присвячених аналізу економічних циклів, доведено, що їх вплив на будівництво проявляється через коливання інвестиційної активності, фінансової стійкості підприємств і обсягів будівельного виробництва. Саме ця залежність формує потребу в антициклічному управлінні, яке має компенсувати спадну фазу циклу за допомогою стабілізаційних фінансово-економічних рішень та адаптації інвестиційних програм [1; 4]. У зазначених дослідженнях підкреслюється, що без впровадження антициклічних механізмів будівельні підприємства залишаються найбільш вразливими до економічних спадів.

Подальший розвиток концепції антициклічного управління пов'язується з формуванням антициклічної політики будівельних підприємств, яка ґрунтується на прогнозуванні економічної циклічності та проактивному коригуванні фінансових і виробничих рішень. У цих роботах антициклічне управління трактується як система упереджувальних заходів, спрямованих на запобігання кризовим явищам і збереження фінансової рівноваги підприємств у несприятливих фазах циклу [2; 3]. Особливе значення надається використанню економетричних моделей, фінансового моніторингу та сценарного аналізу як інструментів підтримки антициклічного управління.

Важливим напрямом розвитку антициклічного управління є інтеграція підходів антикризового управління та організаційної резильєнтності. У сучасних дослідженнях доведено, що ефективне антициклічне управління має поєднувати реактивні антикризові дії з формуванням внутрішніх здатностей підприємства до адаптації та відновлення після кризових впливів [5; 6; 7]. У цьому контексті антициклічне управління розглядається не лише як інструмент стабілізації діяльності в короткостроковому періоді, а як стратегічний механізм нарощування стійкості підприємства у довгостроковій перспективі.

У межах вітчизняних наукових досліджень антициклічне управління тісно пов'язується з формуванням стратегій економічної безпеки та забезпеченням стабільності функціонування підприємств у кризових умовах. Антициклічна політика інтерпретується як складова антикризового управління, спрямована на зниження впливу зовнішніх шоків і підтримку ключових фінансово-економічних параметрів діяльності підприємств [8; 9; 10]. Водночас підкреслюється значення бізнес-резильєнтності як результату ефективного антициклічного управління, що проявляється у здатності підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища та зберігати конкурентоспроможність [11].

Сучасні міжнародні дослідження розширюють інструментарій антициклічного управління за рахунок проєктно-орієнтованих підходів. Зокрема доводиться, що використання кількісних методів управління ризиками та динамічного прогнозування фінансових і часових параметрів інвестиційно-будівельних проєктів підвищує ефективність антициклічних рішень на рівні проєкту [12]. Додатково наголошується на ролі інституційних інструментів, зокрема державно-приватного партнерства, як механізмів антициклічного впливу, здатних підтримувати інвестиційну активність у періоди економічного спаду та зменшувати амплітуду циклічних коливань у будівництві [13].

Таким чином, узагальнення наукових підходів дозволяє розглядати антициклічне управління у будівництві як багаторівневу систему, що поєднує макроекономічні уявлення про циклічність розвитку, мікрорівневі механізми фінансової стабілізації підприємств та проєктно-орієнтовані інструменти управління ризиками і резильєнтністю. Це створює основу для подальшого формування цілісної системи антициклічного управління фінансово-економічним станом учасників будівництва.

Основна частина. Для подолання впливу економічної циклічності нами запропоновано ряд заходів (табл. 1), які відображають комплексний інструментарій стабілізації фінансово-економічного стану будівельних підприємств та інших учасників будівництва на мікрорівні в умовах циклічних коливань, логічно поєднуючи основні напрями стабілізації, конкретні управлінські заходи, інструменти їх реалізації та очікувані результати, що дозволяє цілісно оцінити механізми підвищення фінансової стійкості суб'єктів будівельної діяльності.

Таблиця 1

Інструментарій стабілізації фінансово-економічного стану учасників будівництва на рівні підприємства

Напрямок стабілізації	Заходи на мікрорівні	Інструменти та механізми реалізації	Очікуваний результат
Фінансова стійкість	Оптимізація структури капіталу та зниження боргового навантаження	фінансовий леверидж, реструктуризація зобов'язань, контроль коефіцієнтів ліквідності	підвищення платоспроможності та зниження ризику фінансової неспроможності
Управління грошовими потоками	Забезпечення синхронізації вхідних і вихідних грошових потоків	бюджетування Cash Flow, платіжний календар, управління дебіторською заборгованістю	зменшення касових розривів, підвищення фінансової рівноваги
Інвестиційна стабільність	Диверсифікація портфеля будівельних проєктів	portfolio management, поетапне фінансування, сценарне планування	зниження залежності від одного проєкту та циклічного спаду
Управління витратами	Контроль і оптимізація операційних та виробничих витрат	калькулювання за видами робіт, ABC-аналіз, lean-підходи	зниження собівартості та підвищення маржинальності
Ризик-менеджмент	Ідентифікація та мінімізація фінансових і проєктних ризиків	фінансове страхування, резерви на покриття ризиків, хеджування	зниження впливу негативних циклічних факторів
Договірні політика	Гнучке формування умов контрактів	коригування цінових умов, індексация, штрафні та компенсаційні механізми	підвищення захищеності підприємства в ум

Джерело: розроблено авторами

У межах напрямку забезпечення фінансової стійкості важливим є оптимізація структури капіталу та зниження боргового навантаження підприємств. Реалізація цих заходів здійснюється шляхом управління фінансовим левериджем, реструктуризації зобов'язань і постійного контролю показників ліквідності, що сприяє збереженню платоспроможності та мінімізації ризику фінансової

неспроможності в періоди економічних спадів. Водночас важливе місце посідає управління грошовими потоками, яке передбачає синхронізацію вхідних і вихідних платежів за допомогою бюджетування, платіжних календарів та контролю дебіторської заборгованості. Це дозволяє зменшити ймовірність касових розривів і підтримувати фінансову рівновагу підприємства.

Інвестиційна стабільність розглядається через призму диверсифікації портфеля будівельних проєктів і поетапного фінансування, що дає змогу знизити залежність результатів діяльності від реалізації окремого проєкту та пом'якшити негативний вплив циклічних коливань. Важливим доповненням є управління витратами, спрямоване на оптимізацію операційних і виробничих затрат за допомогою сучасних методів калькулювання, аналітичних підходів та концепцій ощадливого управління, результатом чого стає зниження собівартості та підвищення рентабельності будівельних робіт.

Особлива увага в системі приділяється ризик-менеджменту, що передбачає системну ідентифікацію, оцінювання та мінімізацію фінансових і проєктних ризиків. Використання страхових інструментів, створення резервів і застосування методів хеджування сприяють зниженню чутливості підприємств до несприятливих змін економічного середовища. Не менш значущою є договірна політика, орієнтована на формування гнучких контрактних умов, зокрема щодо індексації цін та відповідальності сторін, що підвищує рівень фінансового захисту учасників будівництва в умовах нестабільності. Фінансове планування в контексті циклічних коливань передбачає адаптацію планових показників до різних сценаріїв розвитку економічної ситуації, що забезпечує підвищення адаптивності підприємств і обґрунтованість управлінських рішень. У поєднанні з удосконаленням корпоративного управління, впровадженням системи ключових показників ефективності, внутрішнього аудиту та управлінського обліку це сприяє підвищенню якості прийняття рішень і зниженню управлінських ризиків. Також важливим є питання взаємодії будівельних підприємств із фінансовими установами, що реалізується через диверсифікацію джерел фінансування, використання кредитних, лізингових і партнерських інструментів. Завершальним елементом є антикризове управління, орієнтоване на впровадження превентивних заходів і ранню діагностику кризових ознак, що дає можливість запобігти глибоким фінансовим втратам та забезпечити відносну стійкість діяльності підприємств у кризові фази економічного циклу.

Заходи стабілізації фінансово-економічного стану інвестиційно-будівельного проєкту в умовах циклічних коливань економіки формують цілісну систему управлінських рішень, спрямованих на забезпечення його стійкості та економічної доцільності протягом усього життєвого циклу (табл. 2). Їх реалізація передбачає узгоджений вплив на ключові фінансові, організаційні та проєктні параметри з урахуванням змін зовнішнього економічного середовища.

Базовим напрямом стабілізаційних заходів є забезпечення фінансової збалансованості інвестиційно-будівельного проєкту, що полягає у відповідності між обсягами залучених фінансових ресурсів і фактичними потребами проєкту на різних етапах реалізації.

Інструментарій стабілізації фінансово-економічного стану інвестиційно-будівельного проєкту в умовах циклічних коливань

Напрямок стабілізації	Заходи на рівні інвестиційно-будівельного проєкту	Інструменти та механізми реалізації	Очікуваний результат
Фінансова збалансованість проєкту	Забезпечення відповідності між джерелами фінансування та потребами проєкту	фінансова модель проєкту, баланс інвестиційних потоків, графік фінансування	запобігання дефіциту фінансових ресурсів
Управління грошовими потоками проєкту	Планування та контроль руху коштів за етапами реалізації	Cash Flow проєкту, платіжний графік, контроль авансування	мінімізація касових розривів
Інвестиційна привабливість	Підвищення прозорості та прогнозованості проєкту	фінансово-економічне обґрунтування, показники NPV, IRR, DPI	зниження інвестиційних ризиків
Управління витратами проєкту	Контроль кошторисної вартості будівництва	деталізований кошторис, контроль відхилень, value engineering	утримання проєкту в межах бюджету
Проектні ризики	Ідентифікація та розподіл ризиків між учасниками	ризик-реєстр, резерви на непередбачені витрати, страхування	зменшення фінансових витрат
Договірна модель проєкту	Оптимізація розподілу відповідальності сторін	ЕРС/ЕРСm-контракти, гнучкі цінові умови, індексація	підвищення стабільності реалізації
Календарно-мережева стабільність	Контроль термінів виконання робіт	календарно-мережеве планування, критичний шлях	зменшення затримок і додаткових витрат
Фінансування проєкту	Диверсифікація джерел інвестування	власні кошти, кредитування, проектне фінансування, пайова участь	фінансова гнучкість проєкту
Адаптація до циклічних коливань	Коригування параметрів проєкту відповідно до фаз циклу	сценарний аналіз, поетапна реалізація, відтермінування інвестицій	збереження життєздатності проєкту
Антикризове управління проєктом	Реалізація превентивних стабілізаційних заходів	фінансовий моніторинг, early warning indicators	попередження замороження або зриву проєкту

Джерело: розроблено авторами

Формування обґрунтованої фінансової моделі, планування структури та графіків фінансування дозволяють уникнути дефіциту коштів і забезпечити безперервність будівельного процесу. Доповненням до цього є управління грошовими потоками проєкту, спрямоване на планування та контроль надходжень і витрат, що дає змогу мінімізувати касові розриви та знизити ризик зупинки робіт у періоди економічної нестабільності.

Важливим стабілізаційним заходом виступає підтримання інвестиційної привабливості проєкту, яка досягається шляхом підвищення прозорості фінансових розрахунків і прогнозованості результатів реалізації. Використання сучасних методів фінансово-економічного обґрунтування та оцінювання ефективності інвестицій сприяє зниженню рівня невизначеності для інвесторів і забезпечує

можливість залучення фінансових ресурсів навіть у несприятливих фазах економічного циклу. Паралельно управління витратами проекту має на меті утримання кошторисної вартості будівництва в межах запланованого бюджету, що реалізується через контроль відхилень, оптимізацію технічних рішень та застосування інструментів вартісного інжинірингу.

Суттєвим елементом системи стабілізаційних заходів є управління проєктними ризиками, яке передбачає їх своєчасну ідентифікацію, оцінювання та розподіл між учасниками інвестиційно-будівельного процесу. Формування фінансових резервів, використання страхових механізмів і впровадження ризик-орієнтованого підходу до прийняття управлінських рішень дозволяють знизити ймовірність та масштаб фінансових втрат у разі реалізації несприятливих сценаріїв. Водночас ефективність стабілізації значною мірою визначається договірною моделлю взаємодії між учасниками проєкту, яка повинна забезпечувати оптимальний розподіл відповідальності та фінансових ризиків, а також передбачати гнучкі механізми реагування на зміну економічних умов.

До стабілізаційних заходів належить і забезпечення календарно-мережевої стійкості реалізації проєкту, що передбачає контроль строків виконання будівельних робіт і мінімізацію затримок, які можуть спричинити додаткові витрати та погіршення фінансових показників. З цією метою застосовуються інструменти детального планування, моніторингу виконання графіків та управління критичними етапами проєкту. Важливу роль відіграє також диверсифікація джерел фінансування, яка підвищує фінансову гнучкість проєкту і зменшує залежність від окремих інвесторів або кредиторів.

В умовах циклічних коливань економіки особливого значення набувають заходи з адаптації параметрів інвестиційно-будівельного проєкту до змін фаз економічного циклу. Сценарний аналіз, поетапна реалізація та можливість коригування обсягів і термінів інвестування дозволяють зберегти життєздатність проєкту в разі погіршення макроекономічної кон'юнктури. Завершальним напрямом стабілізаційних заходів є антикризове управління проєктом, яке ґрунтується на постійному фінансовому моніторингу та застосуванні індикаторів раннього попередження, що забезпечує своєчасне реагування на кризові загрози та попередження замороження або зриву реалізації проєкту.

У сукупності зазначені заходи формують комплексний підхід до стабілізації фінансово-економічного стану інвестиційно-будівельного проєкту та створюють методологічні передумови для підвищення ефективності управління ним в умовах циклічних коливань економіки.

Ув'язування системи антициклічних заходів на рівні інвестиційно-будівельного проєкту та рівні будівельного підприємства доцільно розглядати як ієрархічно узгоджений, багаторівневий механізм управління, у межах якого проєктний рівень виступає операційно-функціональним, а рівень підприємства – стратегічно-координаційним. Такий підхід забезпечує цілісність антикризових і стабілізаційних впливів та дозволяє мінімізувати втрати від циклічних коливань економіки.

Передусім взаємозв'язок зазначених рівнів проявляється у цільовій узгодженості антициклічних заходів. На рівні підприємства формуються довгострокові цілі фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та збереження ринкових позицій, тоді як на рівні інвестиційно-будівельного проєкту ці цілі конкретизуються у вигляді параметрів бюджету, графіків фінансування,

показників ефективності та допустимого рівня ризику. Таким чином, антициклічні заходи проекту є інструментом практичної реалізації фінансово-економічної політики підприємства в умовах економічної нестабільності.

Другим напрямом узгодження виступає єдність фінансових потоків і механізмів управління ліквідністю. Фінансові результати окремих проектів безпосередньо впливають на загальний фінансово-економічний стан підприємства, а тому антициклічні заходи на проектному рівні мають бути інтегровані у систему бюджетування та фінансового планування підприємства. З одного боку, підприємство визначає ліміти фінансування, структуру капіталу та пріоритетність проектів залежно від фази економічного циклу, а з іншого – проекти адаптують свої графіки платежів і витрат до можливостей корпоративного фінансового контуру. Така вертикальна інтеграція дозволяє зменшити касові розриви та запобігти акумуляції фінансових ризиків.

Важливим аспектом ув'язування системи антициклічних заходів є узгодження підходів до управління ризиками. На рівні підприємства формується загальна ризик-стратегія, що враховує циклічні коливання, галузеві ризики та фінансові обмеження, тоді як на рівні інвестиційно-будівельного проекту здійснюється деталізація ризиків з урахуванням специфіки конкретних робіт, контрактних умов і календарних обмежень. Результати проектної ідентифікації ризиків узагальнюються на рівні підприємства, що дає змогу коригувати портфель проектів та перерозподіляти ресурси між ними відповідно до загального антикризового сценарію.

Крім того, тісний зв'язок антициклічних заходів простежується у сфері інвестиційної політики та портфельного управління. Будівельне підприємство, реагуючи на фази економічного циклу, може змінювати структуру свого інвестиційного портфеля, віддаючи перевагу проектам із коротшим строком реалізації, нижчим рівнем ризику або гарантованими джерелами фінансування. У свою чергу, антициклічні заходи на рівні проекту забезпечують гнучкість його параметрів, зокрема можливість поетапної реалізації, коригування обсягів інвестицій або тимчасового призупинення робіт без втрати економічної доцільності.

Системна ув'язаність також проявляється через єдині механізми моніторингу та раннього попередження кризових явищ. На рівні будівельного підприємства формується система фінансових і операційних індикаторів, що сигналізують про погіршення економічного стану, тоді як на рівні інвестиційно-будівельного проекту ці індикатори наповнюються конкретними показниками виконання бюджету, термінів і рентабельності. Зворотний зв'язок від проектного до корпоративного рівня дозволяє своєчасно коригувати антициклічні заходи та запобігати їх запізнілій реалізації.

Ув'язування системи антициклічних заходів на рівні інвестиційно-будівельного проекту та будівельного підприємства досягається шляхом ієрархічної інтеграції цілей, фінансових потоків, ризик-менеджменту, інвестиційної політики та моніторингових механізмів. Такий підхід дозволяє забезпечити спадкоємність управлінських рішень, підвищити адаптивність як окремих проектів, так і підприємства загалом, а також створює передумови для ефективної протидії негативному впливу циклічних коливань економіки.

Висновки і перспективи досліджень. У результаті проведеного дослідження встановлено, що будівельна галузь характеризується підвищеною чутливістю до циклічних коливань економіки, що зумовлює нестабільність фінансово-економічного стану як окремих учасників будівництва, так і інвестиційно-будівельних проєктів. У цих умовах традиційні підходи до управління, орієнтовані переважно на короткострокову ефективність, виявляються недостатніми та потребують доповнення системою антициклічних заходів.

Обґрунтовано доцільність розгляду антициклічного управління як багаторівневої системи, що охоплює рівень інвестиційно-будівельного проєкту та рівень будівельного підприємства. Доведено, що антициклічні заходи на проєктному рівні мають операційний характер і спрямовані на стабілізацію грошових потоків, контроль витрат, управління ризиками, дотримання строків реалізації та збереження інвестиційної привабливості проєкту. Водночас на рівні підприємства ці заходи набувають стратегічного змісту та реалізуються через фінансову, інвестиційну та ризикову політику, управління портфелем проєктів і системою корпоративного фінансового планування.

Встановлено, що ефективність антициклічних заходів значною мірою залежить від рівня їх узгодженості між проєктним і корпоративним рівнями управління. Запропонована логічна модель «інвестиційно-будівельний проєкт → будівельне підприємство» дозволяє забезпечити вертикальну інтеграцію управлінських рішень, формування стійких зворотних зв'язків і своєчасну адаптацію параметрів реалізації проєктів та портфеля підприємства до змін фаз економічного циклу.

Зроблено висновок, що системне впровадження антициклічних заходів сприяє підвищенню фінансової стійкості будівельних підприємств, зниженню ймовірності замороження або зриву інвестиційно-будівельних проєктів, а також формує передумови для забезпечення сталого розвитку будівельної діяльності в умовах економічної нестабільності.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є поглиблення методичних підходів до кількісного оцінювання ефективності антициклічних заходів на різних рівнях управління з урахуванням фаз економічного циклу. Зокрема, доцільним є розроблення інтегральних показників фінансово-економічної стійкості інвестиційно-будівельних проєктів і підприємств.

Подальшого розвитку потребують моделі портфельного управління проєктами будівельних підприємств в умовах циклічних коливань, з урахуванням різного рівня ризиків, тривалості реалізації та джерел фінансування. Окремим напрямом досліджень може стати адаптація антициклічних заходів до специфіки різних сегментів будівельної галузі, зокрема житлового, інфраструктурного та промислового будівництва.

Актуальними є також дослідження можливостей інтеграції антициклічних інструментів із цифровими технологіями управління проєктами, фінансового моніторингу та прогнозування, що дозволить підвищити оперативність управлінських рішень і ефективність системи раннього попередження кризових явищ. Результати таких досліджень можуть стати основою для формування прикладних рекомендацій щодо впровадження антициклічного управління в практику діяльності будівельних підприємств в умовах сучасних економічних викликів.

Список літератури:

1. Измайлова К.В., Беленкова О.Ю., Моголівець А.А. Сутність економічних циклів та їх вплив на фінансову стійкість будівництва. *Наукові записки Національного університету державної податкової служби України*. 2019. № 2(87). С. 139–158. <https://doi.org/10.33763/npndfi2019.02.139>
2. Шокоцько о. Коцептуальні засади формування антициклічної політики підприємств будівельної сфери на основі прогнозування економічної циклічності. *Будівельне виробництво*. 2025. № 79. С. 53–59. <https://doi.org/10.36750/2524-2555.79.53-59>
3. Сорокіна Л.В. Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою підприємств будівництва: монографія / за наук. ред. Л.В. Сорокіної, А.Ф. Гойка. 2-ге вид. Київ: КНУБА, 2023. 421 с.
4. Ive G.J., Gruneberg S.L. Business cycles and construction. *The Economics of the Modern Construction Sector*. London: Palgrave Macmillan, 2000. P. 219–245. <https://doi.org/10.1057/9780230510913>
5. Williams T.A., Gruber D.A., Sutcliffe K.M., Shepherd D.A., Zhao E.Y. Organizational response to adversity: Fusing crisis management and resilience research streams. *Academy of Management Annals*. 2017. Vol. 11, No. 2. P. 733–769. <https://doi.org/10.5465/annals.2015.0134>.
6. Hu C., Yun K. H., Su Z., Xi C. Effective crisis management during adversity: Organizing resilience capabilities of firms and sustainable performance. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, No. 20. Art. 13664. <https://doi.org/10.3390/su142013664>.
7. Dahmen P. Organizational resilience as a key property of enterprise risk management in response to novel and severe crisis events. *Risk Management and Insurance Review*. 2023. Vol. 26, No. 3. P. 203–245. <https://doi.org/10.1111/rmir.12245>.
8. Бірбіренко С.С., Орлов В.М., Мокруха Н.М. Антикризове управління як інструмент забезпечення економічної стійкості підприємства в умовах пандемії COVID 19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-72>.
9. Михайлова Є.В., Михайлов С.В. Теоретичні підходи до формування стратегій антикризового управління. *Український економічний часопис*. 2023. № 1. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2023-1-7>.
10. Намлієв Є., Копеч А. Стратегії антикризової політики як засіб забезпечення економічної безпеки підприємств. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-22>.
11. Кобік А. В. Бізнес резильєнтність підприємства: теорія та практика адаптації до зовнішнього середовища. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 10(323). С. 7–13. <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-10-323-7-13>.
12. Bara M. Enhanced Monte Carlo simulation for project risk analysis: integrating cost and schedule impacts with time-shifted risks and dependency modeling. *Applied Operations and Analytics*. 2025. Vol. 1, No. 1. <https://doi.org/10.1080/29966892.2025.2552675>
13. Alcaraz Carrillo de Albornoz V., Ke Y., Molina Millán J. Public-private partnerships: pro-cyclical or counter-cyclical? an empirical study. *International Journal of Construction Management*, 2024, 24(1), 97–107. <https://doi.org/10.1080/15623599.2023.2245629>

Olha BIELIENKOVA, Viktor PALAHITSKYI

Toolkit for stabilizing the financial and economic state of construction participants in cyclical fluctuations

The article examines the issues of forming and implementing a system of anti-cyclical measures to stabilize the financial and economic state of construction participants in conditions of cyclical fluctuations in the economy. It is substantiated that the construction industry is one of the most vulnerable sectors of the economy, as it combines significant capital intensity, a long investment and production cycle and high dependence on the macroeconomic environment. This necessitates the development of a systemic approach to managing financial and economic stability both at the level of construction enterprises and at the level of individual investment and construction projects.

The paper proves the feasibility of a hierarchical approach to anti-cyclical management, which involves coordinating strategic decisions at the enterprise level with operational measures implemented within specific projects. At the level of a construction enterprise, anti-cyclical measures are considered as an element of financial, investment and risk policy aimed at maintaining solvency, liquidity, financial balance and optimization of the project portfolio in accordance with the phases of the economic cycle. At the level of an investment and construction project, these measures are specified in the form of cash flow management, control of the estimated cost, minimization of project risks, ensuring calendar and network stability and maintaining investment attractiveness.

A logical model of coordination of anti-cyclical measures is proposed according to the principle of "investment and construction project → construction enterprise", which is based on the vertical integration of management decisions and the presence of feedback information links. Such a model allows for timely adjustment of project implementation parameters and the structure of the enterprise's portfolio depending on changes in the external economic environment, reducing the likelihood of accumulation of financial risks and preventing crisis phenomena in the activities of construction participants.

The implementation of a coordinated system of anti-cyclical measures contributes to increasing the adaptability of investment and construction activities, reducing the negative impact of economic downturns and creating the prerequisites for ensuring financial stability and sustainable development of construction enterprises in conditions of economic instability.

Keywords: economic security; anti-cyclical management; strategic management; anti-cyclical measures; cyclical fluctuations; construction enterprises; investment and construction project; construction participants; financial stability, economic diagnostics; stakeholders; financial parameters; financial and economic stability; risk management; cash flows; strategic management; construction project; construction development; life cycle stage; development stabilization.

Дата надходження статті: 20.01.2026

Дата прийняття статті: 25.02.2026